

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА»**

Навчально-науковий Інститут мистецтв

Кафедра методики музичного виховання та диригування

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПОСТАНОВКА ГОЛОСУ

Освітня програма Середня освіта (Музичне мистецтво)
за першим (бакалаврським) рівнем

Спеціальність 014 Середня освіта
(за предметними спеціалізаціями)

Галузь знань 01 ОСВІТА / ПЕДАГОГІКА

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол №1 від 29 серпня 2019 р.

ЗМІСТ

1. Загальна інформація
2. Анотація до курсу
3. Мета та цілі курсу
4. Результати навчання (компетентності)
5. Організація навчання курсу
6. Система оцінювання курсу
7. Політика курсу
8. Рекомендована література

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Постановка голосу
Викладачі	Шуляр Орест Дмитрович , кандидат педагогічних наук, доцент кафедри методики музичного виховання та диригування; Молодій Ольга Романівна , заслужена артистка України, доцент кафедри методики музичного виховання та диригування; Петрик Мирослав Володимирович , заслужений артист України, доцент кафедри методики музичного виховання та диригування; Черсак Ольга Миколаївна , заслужена артистка України, доцент кафедри методики музичного виховання та диригування.
Контактні телефони викладачів	0502055617 0503386878 0504335988 0509578191
E-mail викладачів	orest-gannusia@ukr.net , mamamela@ukr.net , myroslavpetryk59@gmail.com , olga_chersak@ukr.net
Формат дисципліни	Очна, заочна
Обсяг дисципліни	360 годин, 12 кредитів
Посилання на сайт дистанційного навчання	-
Консультації	4 години
2. Анотація до курсу	
<p>Навчальна дисципліна «Постановка голосу» – одна із важливих профілюючих дисциплін при підготовці майбутнього педагога-музиканта, вчителя музичного мистецтва загальноосвітньої школи, керівника творчих колективів, як у школі так і в позашкільних закладах естетичного виховання підростаючого покоління. Навчання співу – це складний систематичний, послідовний і довготривалий психофізіологічний процес, який відбувається безпосередньо на заняттях під керівництвом викладача вокалу і продовжується під час самостійної роботи студентів над закріпленням набутих вокальних навичок. Важливою складовою цього процесу є теоретична частина, оволодіння значним об’ємом знань, без яких неможлива власне постановка і розвиток голосу.</p> <p>Зміст дисципліни: здобуття знань про будову та функції голосового апарату, психологічні особливості процесу співу, роль дихання у співі, механізми утворення та ведення правильного вокального звуку, охорону співацького голосу, вироблення та закріплення співочих навичок на практиці, розвиток музичного і вокального слуху, вдосконалення координації між слухом та голосом, навіку керування точністю інтонування, і, як наслідок, загальний музичний розвиток. Важливою складовою даної дисципліни є здобуття знань про класифікацію співочих голосів, їх загальну характеристику, вміння визначити тип голосу, підбирати відповідно репертуар, а також знань про методологію навчання сольного співу. Крім того, студент має оволодіти вмінням за допомогою засобів вокального мистецтва здійснювати естетичне виховання майбутніх фахівців; розвивати художньо-творчі та вокально-виконавські здібності своїх майбутніх вихованців, їх навички та вміння; освоїти методичні прийоми формування і розвитку співочого голосу та музичних здібностей, необхідні для подальшої</p>	

кваліфікованої роботи в школі та вищих навчальних закладах.

Спираючись на наукові дані про будову та функції голосового апарату, біофізіологічні механізми співацького процесу, навчальна дисципліна «Постановка голосу» повинна сформувати розуміння механізмів процесу звукоутворення та звуковедення, критеріїв якості співу і співацької майстерності, розвивати активний вокальний слух, формувати та удосконалювати вокально-технічні та виконавські навички, виробляти за допомогою самоконтролю навик свідомого володіння голосом. Важливим завданням курсу є озброєння майбутніх спеціалістів практичними знаннями про вікові особливості розвитку та охорону дитячого співацького голосу, про ведення вокально – хорової роботи в школі, забезпечення професійної готовності випускника до здійснення вокальної та вокально – педагогічної діяльності у загальноосвітній школі та дитячих закладах мистецького спрямування.

3. Мета та цілі курсу

Мета навчальної дисципліни: полягає у постановці та розвитку голосу самого студента, здобутті ним вокальних та виконавських навиків, а також підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва до професійної музично-педагогічної діяльності.

Цілі курсу: - дати студентам систематизовані знання щодо будови і функції голосового апарату, біофізіологічних механізмів співацького процесу, стійких критеріїв якості співу і співацької майстерності; озброїти майбутніх спеціалістів практичними знаннями, що стосуються розвитку та охорони дитячого співацького голосу, проведення вокально – хорової роботи в школі; забезпечити професійну готовність учителя до здійснення вокальної та вокально – педагогічної діяльності у загальноосвітній школі та позашкільних закладах.

З метою оптимізації процесу засвоєння навичок співацького голосу дисципліна «Постановка голосу» спирається на знання із «Фізіології», «Педагогіки», «Психології», «Історії та теорії музики», «Сольфеджіо», «Спеціального музичного інструменту».

В результаті навчання студент має:

- уміти користуватися співочим диханням;
- оволодіти основними елементами правильного звукоутворення та звуковедення;
- володіти вмінням співу у високій вокальній позиції;
- мати чітку дикцію і вірну артикуляцію;
- вміти використовувати динамічні та агогічні відтінки у вокальному звуці;
- мати навик співу в ансамблі (дует, тріо і т.д.);
- виконувати вокальний твір під власний акомпанемент і без супроводу;
- здобути навички сценічної поведінки й культури виконання;
- вміти аналізувати вокальні твори, що вивчаються, з музично-теоретичної та вокально-художньої сторін;
- самостійно здійснювати підбір вокального репертуару;
- знати основи вокальної педагогіки й методики виховання голосу.

Предмет «Постановка голосу» належить до циклу дисциплін спеціального практичного спрямування і передбачає поєднання теоретико-методичної та виконавської підготовки студентів. Компетентний підхід до теоретико-методичної та музично-виконавської підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва має ґрунтуватися на впровадженні інтегративних зв'язків між фаховими дисциплінами, у яких предметна галузь співвідноситься з різновидами музично - виконавської діяльності й має на меті вдосконалення художнього мислення, загального музичного розвитку, творчого потенціалу на засадах самостійного пошуку, спрямованого на творче самовираження майбутніх фахівців.

4. Результати навчання (компетентності)

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- історію становлення та педагогічні принципи різних вокальних шкіл (європейських, вітчизняних, російських);
- класифікацію голосів та їх якості;
- склад та функції голосового апарату як „вокального” інструменту;
- процес формування вокального голосу, поняття реєстрів, резонаторів;
- процес та класифікацію вокального дихання;
- процес розвитку гармонійного слуху;
- значення психологічних категорій у формуванні голосу співака;
- теоретичне та практичне застосування вокально-технічних навичок;
- характеристику персоналій музичного театру (опера, оперета, мюзикл);
- правила гігієни голосу та профілактики захворювань;

вміти:

- дати чітку характеристику класифікації співацьких голосів;
- дати теоретичний аналіз механізму формування вокального звуку, поняття реєстрів, резонаторів;
- практично застосовувати навик правильного вокального дихання, інші вокально-технічні навички;
- використовувати психологічні категорії при формуванні правильної позиції звука та розвитку голосу співака;
- застосовувати методику використання засобів художньої виразності вокального мистецтва під час роботи над художнім образом вокального твору;
- застосовувати весь комплекс засобів виразності, артистичну, сценічну майстерність у професійній діяльності співака.

5. Організація навчання курсу

Ознаки курсу

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / Вибірковий
1-8	014 Середня освіта (Музичне мистецтво)	1-4	Нормативний

Обсяг курсу

На вивчення навчального курсу відводиться 360 годин і 12 кредитів ЄКТС.

Вид заняття	Загальна кількість годин
Індивідуальні заняття	115
Самостійна робота	245

Тематика курсу

Тема, план	Форма заняття	Література	Завдання, год	Вага оцінки	Термін виконання
------------	---------------	------------	------------------	-------------	---------------------

Змістовий модуль 1. Наукові основи вокального мистецтва. Основні поняття теорії звукоутворення та формування якості звуку

Тема 1. Головні положення навчальної дисципліни «Постановка голосу»	Індивідуальні	8.1, 8.2, 8.3, 8.4, 8.5.	7	15	1-7 тиждень
Тема 1. Головні положення навчальної дисципліни «Постановка голосу»	Самостійна робота	8.1, 8.2, 8.3, 8.4, 8.5.	18	10	1-7 тиждень

Тема 2. Формування основ співацького дихання	Індивідуальні	8.1, 8.2, 8.3, 8.4, 8.5.	8	15	8-15 тиждень
Тема 2. Формування основ співацького дихання	Самостійна робота	8.1, 8.2, 8.3, 8.4, 8.5.	18	10	8-15 тиждень
Тема 3. Формування навичок вокального звуковедення	Індивідуальні	8.1,8.2,8.3, 8.4,8.5.	8	15	16-23 тиждень
Тема 3. Формування навичок вокального звуковедення	Самостійна робота	8.1, 8.2, 8.3, 8.4, 8.5.	15	10	16-23 тиждень
Тема 4. Розвиток вокального слуху та співацьких уявлень	Індивідуальні	8.1, 8.2, 8.3, 8. 4, 8.5.	8	15	24-31 тиждень
Тема 4. Розвиток вокального слуху та співацьких уявлень	Самостійна робота	8.1, 8.2, 8.3, 8.4, 8.5.	15	10	24-31 тиждень
Разом за змістовим модулем 1			97	100	
Змістовий модуль 2 Формування вокально-технічних навичок. Положення та функції звукоутворюючих органів у процесі співу					
Тема 1. Співацька позиція звуку	Індивідуальні	8.1, 8.2, 8.3, 8.4, 8.5.	7	15	1-7 тиждень
Тема 1. Співацька позиція звуку	Самостійна робота	8.1, 8.2, 8.3, 8.4, 8.5.	16	10	1-7 тиждень
Тема 2. Фізіологічні механізми співацької опори	Індивідуальні	8.1, 8.2, 8.3, 8.4, 8.5.	8	15	8-15 тиждень
Тема 2. Фізіологічні механізми співацької опори	Самостійна робота	8.1, 8.2, 8.3, 8.4, 8.5.	17	10	8-15 тиждень
Тема 3. Формування відчуття головного та грудного резонування	Індивідуальні	8.1, 8.2, 8.3, 8.4, 8.5.	8	15	16-23 тиждень
Тема 3. Формування відчуття головного та грудного резонування	Самостійна робота	8.1, 8.2, 8.3, 8.4, 8.5.	16	10	16-23 тиждень
Тема 4. Робота над комплексом вправ на вирівнювання регістрів	Індивідуальні	8.1, 8.2, 8.3, 8.4, 8.5.	8	15	24-31 тиждень

Тема 4. Робота над комплексом вправ на вирівнювання регістрів	Самостійна робота	8.1, 8.2, 8.3, 8.4, 8.5.	17	10	24-31 тиждень
Разом за змістовим модулем 2			97	100	
Змістовий модуль 3. Вокально-художня виразність. Удосконалення і закріплення вокально-технічних навичок					
Тема 1. Об'єднана опора співацького звуку. Дихання. Висока позиція звучання	Індивідуальні	8.1, 8.2, 8.3, 8.4, 8.5.	7	15	1-7 тиждень
Тема 1. Об'єднана опора співацького звуку. Дихання. Висока позиція звучання	Самостійна робота	8.1, 8.2, 8.3, 8.4, 8.5.	12	10	1-7 тиждень
Тема 2. Кантіленний спів. Методи вирівнювання регістрів. Поняття регістрової будови співацького голосу	Індивідуальні	8.1, 8.2, 8.3, 8.4, 8.5.	8	15	8-15 тиждень
Тема 2. Кантіленний спів. Методи вирівнювання регістрів. Поняття регістрової будови співацького голосу	Самостійна робота	8.1, 8.2, 8.3, 8.4, 8.5.	13	10	8-15 тиждень
Тема 3. Опанування різних форм звуковедення	Індивідуальні	8.1, 8.2, 8.3, 8.4, 8.5.	7	15	16-22 тиждень
Тема 3. Опанування різних форм звуковедення	Самостійна робота	8.1, 8.2, 8.3, 8.4, 8.5.	12	10	16-22 тиждень
Тема 4. Розвиток вокального слуху та співацьких уявлень	Індивідуальні	8.1, 8.2, 8.3, 8.4, 8.5.	7	15	23-29 тиждень
Тема 4. Розвиток вокального слуху та співацьких уявлень.	Самостійна робота	8.1, 8.2, 8.3, 8.4, 8.5.	12	10	23-29 тиждень
Разом за змістовим модулем 3			78	100	

Змістовий модуль 4. Розвиток вокально-виконавської майстерності студента Закріплення вокально-виконавських навичок, необхідних для кваліфікованої роботи майбутнього вчителя музичного мистецтва					
Тема 1. Розвиток вокально-виконавських навичок під час роботи над піснями з шкільного репертуару	Індивідуальні	8.1, 8.2, 8.3, 8.4, 8.5.	7	15	1-7 тиждень
Тема 1. Розвиток вокально-виконавських навичок під час роботи над піснями з шкільного репертуару	Самостійна робота	8.1, 8.2, 8.3, 8.4, 8.5.	16	10	1-7 тиждень
Тема 2. Розвиток навичок стильової і жанрової інтерпретації вокальних творів	Індивідуальні	8.1, 8.2, 8.3, 8.4, 8.5.	8	15	8-15 тиждень
Тема 2. Розвиток навичок стильової і жанрової інтерпретації вокальних творів	Самостійна робота	8.1, 8.2, 8.3, 8.4, 8.5.	16	10	8-15 тиждень
Тема 3. Створення художнього образу вокального твору та відображення його емоційного змісту	Індивідуальні	8.1, 8.2, 8.3, 8.4, 8.5.	5	15	16-20 тиждень
Тема 3. Створення художнього образу вокального твору та відображення його емоційного змісту	Самостійна робота	8.1, 8.2, 8.3, 8.4, 8.5.	16	10	16-20 тиждень
Тема 4. Акумуляція художньо-виконавських умінь та навичок	Індивідуальні	8.1, 8.2, 8.3, 8.4, 8.5.	4	15	21-24 тиждень
Тема 4. Акумуляція художньо-виконавських умінь та навичок	Самостійна робота	8.1, 8.2, 8.3, 8.4, 8.5.	16	10	21-24 тиждень
Разом за змістовим модулем 4			88	100	
Всього годин			360		
6. Система оцінювання курсу					

<p>Загальна система оцінювання курсу</p>	<p>Педагогічний контроль здійснюється з дотриманням вимог об'єктивності, індивідуального підходу, систематичності і системності, всебічності та професійної спрямованості. Використовуються методи контролю, які сприяють підвищенню мотивації студентів – майбутніх фахівців до навчально-пізнавальної діяльності. Відповідно до специфіки фахової підготовки учителя музики та виконавця – співака, перевага надається проведенню академічних концертів з солоспіву, публічним виступам студентів у концертних програмах.</p> <p>Методи контролю і самоконтролю спрямовані на перевірку рівня засвоєння студентами теоретичних знань, сформованості вмінь та навичок. Методи усного контролю – індивідуальне чи фронтальне опитування, дискусія, письмового – тестування, контрольна чи самостійна робота, індивідуальні письмові завдання, метод самоконтролю, тощо.</p> <p>Оцінювання проводиться за національною шкалою (від відмінно до незадовільно) та шкалою ЕСТ8 (від А до Г). Сума балів за всіма видами контролю та за всі види навчальної діяльності становить 100 за семестр. Іспит – 50 балів, залік – 25, академконцерт – 50, робота в класі – 25, самостійна робота – 25, індивідуальне завдання – 25.</p> <p>Форми контролю для даної спеціальності: іспит – 1,3,8 семестр (25 – поточна робота в класі, 25 – самостійна і 50 – виступ на іспиті, разом – 100 балів); залік – 4, 5 семестр (25 – поточна робота в класі, 25 – самостійна, 25 – індивідуальне завдання, 25 – виступ на заліку, разом – 100 балів); академконцерт – 2,6,7 семестр (принцип розподілу балів як при іспиті).</p> <p>Кількість балів за роботу студента під час індивідуальних, практичних занять, під час виконання самостійної роботи залежить від дотримання наступних вимог: своєчасність виконання навчальних завдань; повний обсяг виконання завдань; якість виконання завдань; самостійність виконання; творчий підхід до виконання завдань; ініціативність у навчальній діяльності.</p>
<p>Умови допуску до підсумкового контролю</p>	<p>Підсумковий контроль проводиться у формі іспиту, заліку чи академконцерту. Студент допускається до іспиту при умові виконання всіх вимог, що ставляться до вивчення програмного матеріалу: відповідні знання теоретичного матеріалу по темі, знання нотного та літературного тексту на пам'ять, володіння відповідними вокальними навичками, необхідними для виконання творів програми, розуміння стильових та жанрових особливостей, володіння певними навичками артистизму та сценічної поведінки, виконаними індивідуальними та самостійними роботами. Семестрова оцінка відображає</p>

	<p>сукупну суму балів з усіх видів навчальної програми.</p> <p>Поточний контроль на практичних заняттях включає систематичне виконання студентом різних видів індивідуальних завдань, спрямованих на поглиблення знань, отриманих на лекційних заняттях, отримання необхідних умінь і навичок для успішного проведення виконавської практики.</p> <p>Підсумковий контроль відбувається таким чином: усне опитування (індивідуальне, фронтальне); практичний контроль, під час якого виявляються вміння та навички студентів, набуті під час практичної діяльності.</p>
--	--

7. Політика курсу

Предмет «Постановка голосу» – це здобуття навичку правильного співу, вміння володіти власним голосом та вміння навчити цьому своїх майбутніх вихованців – учнів загальноосвітніх шкіл, шкіл мистецтв, студентів, солістів та учасників вокальних колективів. Майбутній педагог, збагатившись теоретичними знаннями, повинен на власному досвіді, в практиці розвитку свого голосу, навчитись володіти вокальним диханням, яке є основою співу на опорі, виробити механізм правильного звукоутворення, що мусить базуватися на вмілому користуванні резонаторами, навчитися вірному формуванню голосних та правильній, чіткій вимові приголосних звуків, освоїти різні типи атаки звука та способи звуковедення, навчитися співу різними штрихами, в різних динамічних відтінках, оволодіти вмінням філірування звука, ознайомитись з різними манерами співу. Весь комплекс даних навичок має пройти період вироблення та закріплення в процесі співу на практичних індивідуальних заняттях під керівництвом педагога, і, за допомогою навичку самоконтролю, пройти апробацію під час співу на хорових класах, заняттях з диригування, читки партитур, ансамблевого класу, співу в колективах, концертної діяльності. Цей момент є надзвичайно важливою складовою власне вокальної майстерності, яку має здобути студент у процесі вивчення даної дисципліни, тому що тільки правильний спів дасть можливість зберегти голос здоровим і користуватися ним до глибокої старості. Студент повинен зрозуміти сам і могли передати вміння співати в правильній позиції звука, якісними характеристиками якої є легкість, дзвінкість, яскравість, близькість, польотність звука, комфортність та свобода у відчуттях співака.

Комплекс знань, умінь та навичок виробляється під час роботи над голосом при співі насамперед вокальних вправ, вокалізів, народних пісень (а cappella), складність яких зростає поступово, згодом пісень, романсів, арій, які обираються до репертуару відповідно до можливостей, ступеня розвитку голосу, індивідуальних особливостей та характеру виконавця. Практична перевірка вміння правильно співати, використовувати свої знання та вміння для створення художнього образу, володіння сценічною витримкою, артистичною майстерністю відбувається на заліках, іспитах, академконцертах та пробних концертних виступах.

Іншою дуже важливою складовою успішної підготовки вчителя є знайомство з віковими фізіологічними та психологічними особливостями розвитку, становлення дитячих голосів. Теоретичні знання випробовуються в роботі з дітьми під час проходження педагогічної практики, в індивідуальній роботі з дітьми різних вікових категорій та роботі з дитячими вокальними колективами, від дуетів і до хорів.

У кінцевому результаті, відповідно до поставленої мети, завдань і визначених цілей дисципліни, випускник оволодіє цілим комплексом теоретичних знань, практичних навичок та умінь з постановки голосу та зможе, вдосконаливши фахову підготовку, успішно працювати у освітній та культурній сферах.

8. Рекомендована література

8.1. Методичне забезпечення

1. Голос людини та вокальна робота з ним: Монографія/ Г.Є.Стасько, О.Д.Шуляр та ін,- Івано-Франківськ: Видави. ПНУ ім.. В.Стефаника, 2010.- 336 с.
 2. Стасько Г.Є. Психотехніка співу у вокальній педагогіці: Монографія/ Г.Є.Стасько.- Івано-Франківськ: Видави. ПНУ ім.. В.Стефаника, 2010.- 136 с.
 3. Хрестоматія для пения. Арии зарубєжних композиторов. Вып. 1. - М: Музыка, 1981.
 4. Хрестоматія для пения. Старинные арии. Вып. 3. - М: Музыка, 1978.
 5. Хрестоматія для пения. Арии зарубєжних композиторов. Вып. 1. - М: Музыка, 1981.
 6. Хрестоматія для пения. Старинные арии. Вып. 3. - М: Музыка, 1978.
 7. Хрестоматія для пения. III - IV курси отделений актеров муз. комедии театральних и музыкальных вузов. - М.: Музыка, 1978.
- Гринь Л.О. Методичні рекомендації до курсу „Вокал”. - Запоріжжя: КП „Дніпровський металург”, 2008. - 28с.

8.2. Базова література

1. Бандрівська О.К. Науково-методичні праці /статті, рецензії/.- Наукові збірки,- В.6.- ЛДМА.-Львів, 2002,- 148 с.
2. Багадуров В.А. Очерки по истории вокальной педагогики. Ч.3.-М.:Музгиз, 1956.- 286с.
3. Бернд Вайкль. Пение и прочем умении. - М.:»Аграф», 2002.-224 с.
4. Вальденго Джузеппе. Я пел с Тосканини /Пер. с итал. - 2-е изд., доп,- Л.:Музыка, 1989,- 168 с.
5. Вопросы вокальной педагогики.Сб.статей.Вып.4/Сост.В.Л.Чаплина.-М.:Музыка. 1969.- 230 с.
6. Вопросы вокальной педагогики. Сб.статей. Вып. 5/Сост. Л.Б.Дмитриева.- М.: Музыка, 1976.-261 с.
7. Вопросы вокальной педагогики. Сб.статей. Вып. 6/Сост. Л.Б.Дмитриев.- Л.: Музыка. 1982,- 184 с.
8. Вопросы вокальной педагогики. Сб. статей. Вып. 7/Сост. А.Яковлева.- М.: Музыка, 1984,- 214 с.
9. Гнидь Б.П..Історія вокального мистецтва/ Б.П. Гнидь - К., НМАУ, 1997.- 320 с.
10. Голинський М.Т..Спогади /Переди, сл. та передм. С.Д.Козака\ М.Т Голинський .- К.: Молодь, 1993,- 368 с.
11. Голос людини та вокальна робота з ним: Монографія/ Г.Є.Стасько, О.Д.Шуляр та ін.- Івано-Франківськ: Видави. ПНУ ім.. В.Стефаника, 2010.- 336 с.
12. Дмитриев Л. Б. Основы вокальной методики,- М.: Музыка, 1968.- 676с:
13. Євтушенко Д., Михайлов-Сидоров М.. Питання вокальної педагогіки.-Історія, теорія, практика/ Д. Євтушенко., М Михайлов-Сидоров.- К.; Мистецтво, 1963.- 338с.
14. Кравченко А. Секретні бельканто.- Симферополь, 1993.- 126с.
15. Лаури-Вольпи Дж. Вокальные параллели/ Дж. Лаури-Вольпи.-Л.: Музыка.- Ленингр. отд., 1972,- 299с.
16. Лебедева. І. О. О. М. Благовидова - педагог/І. О. Лебедева.- М.: Музыка, 1984.- 80 с.
17. Львов М. Из истории вокального искусства/ М. Львов.- М.: Музыка, 1964
18. Морозов В.П.. Искусство резонансного пения. Основы резонансной теории и техники. ИП РАН, МГК им. П. Чайковского, Центр «Искусство и наука./ В. П. Морозов. М.,2002.- 496 с.
19. Назаренко И.К.. Искусство пения. Очерки/ И. К. Назаренко.- М.: Музыка, 1968.- 622 с.

20. Львов М.Л. Из истории вокального искусства/ М.Л.Львов,- Музыка: М.,1964.
21. Прокопьев В.Н.. Как стать певцом и сделать карьеру./ В.Н. Прокопьев.- СПб.: Издат. «Русская графика», 2000,- 176 с.
22. Стасько Г. Є. Психотехніка співу у вокальній педагогіці: Монографія/ Г. Є. Стасько,- Івано-Франківськ: Видав. ПНУ ім. В.Стефаника, 2010.- 136 с.
23. Тимохин В.В. Мастера вокального искусства XX века: Очерки/ В. В. Тимохин.- Вып. 1. М.: Музыка. 1974.- 175 с.
24. Тимохин В. В. Мастера вокального искусства XX века: Очерки. / В. В. Тимохин.- Вып. 2. -М.: Музыка. 1983. - 175 с.
25. Черепанин М. В. Музична культура Галичини (друга половина XIX - перша половина XX ст..) Монографія:./ М.В. Черепанин .- К.: Вежа, 1997.- 328 с.
26. Шуляр О. Д. Історія вокального мистецтва. Монографія: Ч.І./ О. Д. Шуляр.-Івано-Франківськ,- Видав. «Плай» ПНУ ім.В.Стефаника, 2010.- 352 с.
27. Шуляр О. Д. Історія вокального мистецтва: Монографія.-Ч.ІІ /О. Д. Шуляр,- Івано-Франківськ: Видав. «Плай» ПНУ ім.В.Стефаника, 2012,- 360 с.

8.3. Допоміжна література

1. Вопросы вокальной педагогики. - Сборник статей выпуск 7. - М.: Музыка, 1984. - 214 с.
2. Гозенпуд А. Краткий оперный словарь 2-е издание / А.Гозенпуд - К., 1986. - 296 с.
3. Гринь Л.О. Теоретико-методичні основи вокальної підготовки майбутніх акторів/ Науково-методичний посібник для студентів спеціальності „Театральне мистецтво” [науковий редактор Г.В. Локарева.] / Л.О.Гринь - Запоріжжя: ЗНУ, 2011. - 140с., ноти.
4. Далецкий А.В. Обучение певца-любителя А.В.Далецкий - М.: МГИК, 1990. - 228с.
5. Егоров А.П. Гигиена голоса и его физиологические основы. - М.: Музыка, 1962. - 56с.
6. История русского дореволюционного драматического театра в 2-х ч. / Под ред. Н.И.Зльяша./ М.: Просвещение, 1989. - 336с.
7. Кремлев Ю.А. О роли разума в восприятии произведения искусства / Ю.А.Кремлев - М.: Музыка, 1970. - 72с.
- 8.Олексюк О.М., Ткач М.М. Педагогіка духовного потенціалу особистості: сфера музичного мистецтва : Навч. посіб. / О.М. Олексюк, М.М. Ткач. - К. : Знання України, 2004. - 264 с.
- 9.Павлов И.П. Полн. собр. сочинений, т. , кн. 2-я. / И.П.Павлов - М.-Л.: изд. АН СССР, 1951.-С.-269.
- 10.Рождественская Н.В. Діагностика актерских способностей ./ Н.В.Рождественская - СПб.: Речь, 2005,- 192с.
- 11.Шмыга Т. Счастье мне улыбалось / Т.Шмыга - М.: Вагриус, 2001. - 320с.
- 12.Яковлев А.В. Физиологические закономерности певческой атаки. / Тренировочные упражнения для вокалистов / А.В.Яковлев - Л.: Музыка, 1971. - 64с. Юссон Р. Певческий голос/ Р.Юссон,- М.: Музыка, 1974.- 262е.
- 13.Юцевич Ю.Е. Педагогическое обоснование содержания вокальной подготовки учащихся педучилищ Автореф дисс. ... канд.пед.наук/ Ю.Е. Юцевич.. - К., 1985. - 23с.

8.4. Інформаційні ресурси

- 1.Наукова бібліотека Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.
- 2.Наукова бібліотека інституту мистецтв Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.
- 3.Івано- франківська універсальна наукова бібліотека імені Івана Франка.
- 4.Державний архів Івано-Франківської області.

5.Фонди та музейні збірки Івано-Франківського краєзнавчого музею.

6.Фонди та музейні збірки Львівського історичного музею.

8.5. Електронний ресурс

1.Вокально-виконавська творчість. [Електронний ресурс] // disser.com.ua/contents/18832.html

2.Розвиток особистості співака. [Електронний ресурс] // www.nbu.gov.ua/portal/Soc.../3.pdf

3.Вокальне мистецтво: історія та сучасність. [Електронний ресурс] // solospiv.com/.../Naukovi_zbirky_24.pdf

4.Стахевич О.Г. Основи вокальної педагогіки. 4.1. [Електронний ресурс] // www.twirpx.com > ... > Музыкальное искусство > Вокал

5.Теорія та методика співацького голосотворення. [Електронний ресурс] // ib.mdpu.org.ua/e-book/hor/tema5.htm

6.Словник помилок вокальної педагогіки. [Електронний ресурс] // bukvar.su > Музыка

7.Физиология пения и вокальная техника. [Електронний ресурс] music80.org/node/535